

Müasir və demokratik meyarlara cavab verən məhkəmə-hüquq sistemi

Bu günlərdə müasir Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin ən parlaq səhifələrindən biri yazıldı. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin iradəsi, qətiyyəti və şanlı ordumuzun qəhrəmanlığı sayəsində 30 ilə yaxındır işğal altında olan torpaqlarımızın böyük qismi cəmi 44 günə azad edildi. Noyabr ayının 10-da isə işğalçı Ermənistanın rəhbərliyi möhtərəm İlham Əliyevin şərtlərinin yer aldığı bəyanata imza atmağa məcbur edildi.

Bu bəyanat bütün dünyada Ermənistanın kapitulyasiyası kimi qəbul edildi. Sənədə müvafiq olaraq darımağın edilmiş işğalçı qoşunun qalıqları noyabrın 20-dək Ağdam, noyabrın 25-dək Kəlbəcər, dekabrın 1-dək isə Laçın rayonunu tərk edəcəklər. Beləliklə, noyabr ayının birinci ongunluyundan, xüsusən Şuşanın azad edilməsindən sonra xalqımız həsrətlə gözlədiyi böyük Qələbənin sevincini yaşayır. Böyükdən kiçiyə qədər hər kəs, vəzifəsindən, əqidəsindən, sosial statusundan asılı olmayaraq hər bir azərbaycanlı indi özünü daha qürurlu, daha mətin hiss edir. Biz qalib bir xalqın nümayəndələri olmağımızla, torpaqlarımızı hünər meydanında azad etməyimizlə fəxr edirik, öyünürük, iftixar hissi duyuruq.

Ədliyyə işçiləri üçün isə bu günlər ikiqat bayramdır. Ədliyyə işçilərinin peşə bayramı günü xalqımızın qələbə sevincini yaşadığı bu günlərə təsadüf edir. 102 il əvvəl - noyabr ayının 22-də Xalq Cümhuriyyətinin qərarı ilə Ədliyyə Nazirliyinin Əsasnaməsi təsdiq edildikdən sonra Azərbaycan ədliyyəsinin şərəfli tarixi başlamışdır. Ulu öndər Heydər Əliyevin 11 noyabr 2000-ci il tarixli sərəncamı ilə 1918-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Ədliyyə Nazirliyinin Əsasnaməsinin təsdiq edildiyi gün - 22 noyabr Ədliyyə işçilərinin peşə bayramı günü kimi mütəyyən olunmuşdur.

1918-ci ildə Azərbaycan çarizmin əsarətindən xilas olduqdan və müstəqilliyinə qovuşduqdan sonra dövlət orqanları obyektiv səbəblərdən ya dağılmış, ya da fəaliyyətini dayandırmışdı. Belə bir vəziyyətdə Cümhuriyyətin qarşısında İstiqlal Bəyannaməsinin müddəalarına uyğun olaraq dövlətin əsaslarının yaradılması kimi məsul bir vəzifə dayanırdı. Dövrün çətinliklərinə, istiqlalımız üçün təhlükələrə baxmayaraq, Xalq Cümhuriyyəti bu gün də xalqımızın tarixində böyük iz buraxan yaddaqalan işlər görə bilmişdi.

Müasir Azərbaycan məhkəmələrinin də əsası Xalq Cümhuriyyəti tərəfindən qoyulmuşdur. Qeyd etdiyimiz kimi, çarizm əsarətindən xilas olduqdan sonra dövlət orqanlarının fəaliyyətində ciddi böhran yaranmışdı. O cümlədən məhkəmə sistemi dağınıq, pərəkəndə və iflic vəziyyətində idi. Şəhər və qəzalarda əksəriyyətində kadrlar çatışmırdı və bu səbəbdən bir çox yerlərdə məhkəmələrin fəaliyyəti dayanmışdı. Bu baxımdan Xalq Cümhuriyyətinin atdığı ilk addımlar sırasında məhkəmələrin fəaliyyətinin nizam salınması, ədalət mühakiməsinin təmin edilməsi üçün hüquqi islahatların həyata keçirilməsi diqqəti çəkir. Həmin dövrdə respublikada qanunçuluğun təmin olunması ilə əlaqədar məhkəmə aparatları bərpa edilmiş, hüquqşünas kadrların hazırlanması və əhalinin hüquqi maarifləndirilməsi məqsədilə hüquq kursları təşkil edilmişdi.

Bakının işğaldan azad edilməsindən sonra Gəncədən köçən Nazirlər Şurasının ilk qərarları da məhz məhkəmələrlə bağlı olmuşdu. 1918-ci il oktyabr ayının 1-də Bakı Dairə Məhkəməsinin və onun tərkibində prokurorluğun fəaliyyəti bərpa edilmiş, Məhkəmə Palatasının təsis edilməsinin labüdlüyü nəzərə alınaraq noyabr ayının 14-də Azərbaycan Məhkəmə

Palatasının Əsasnaməsi təsdiq olunmuşdu. Beləliklə, bütün bunların nəticəsində Azərbaycanda müasir məhkəmə sisteminin təməli qoyulmuşdu. Azərbaycan Məhkəmə Palatası Mülki və Cinayət departamentlərindən ibarət idi. Palatanın yurisdiksiya dairəsi isə respublikanın bütün ərazisini əhatə edirdi. Məhkəmə Palatası həm də respublikanın dairə məhkəmələri və bu məhkəmə dairələrindəki barışıq şöbələri üçün ikinci instansiya (apellyasiya) məhkəməsi sayılırdı.

Azərbaycan xalqı 1991-ci ildə yəni dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra da qarşıda duran vəzifələrdən biri sovet dövründən miras qalmış hüquq sisteminin müasir dövrün tələblərinə uyğunlaşdırılması idi. Lakin ilk illərdə yeni dövrün tələblərinə uyğun dövlət quruculuğu prosesi baş vermədiyi üçün hüquqi islahatlar da aparılmadı. Yalnız görkəmli dövlət xadimi, ulu öndər Heydər Əliyevin 1993-cü ildə hakimiyyətə gəlişindən sonra dövlət quruculuğunun əsas tərkib hissələrindən biri kimi ölkənin hüquq sisteminin yenilənməsi istiqamətində köklü islahatlara start verildi. Bir neçə gün əvvəl qəbul edilməsinin 25 ili tamam olan müstəqil Azərbaycanın Konstitusiyasında ilk dəfə olaraq Məhkəmə Hakimiyyəti anlayışı öz əksini tapmışdır. Konstitusiyaya əsasən, respublikamızda məhkəmə hakimiyyətini ədalət mühakiməsi yolu ilə yalnız məhkəmələr həyata keçirir. Məhkəmə hakimiyyətinə verilmiş yeni səlahiyyətlər nəzərə alınmaqla ölkə tarixində ilk dəfə olaraq Əsas Qanunda hakimlərin sərbəstliyi və müstəqilliyinin vacib təminatı - onların dəyişməzliyi prinsipləri reallaşmışdır. Bu gün respublikamızda məhkəmə hakimiyyətinin demokratikliyi, fəaliyyəti ilə bağlı əsas hüquqi prinsiplər Konstitusiyada öz əksini tapmış bünövrədən irəli gəlir.

Demokratik təcrübə göstərir ki, zamanın çağırışlarına cavab verən hüquqi dəyişikliklərin həyata keçirilməsi, xüsusən daha mütərəqqi ədalət mühakiməsinin təmin olunması naminə islahatların reallaşdırılması hüquqi dövlətçiliyin fundamental prinsiplərindən biridir. İnkərolunmaz faktdır ki, demokratik idarəetmə meyarlarının dövlət həyatının bütün sahələrində bərqərar olması müasir tələblərə cavab verən hüquq mexanizmlərinin yaradılmasından əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır. 2004-cü ildən başlayaraq müxtəlif illərdə Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsləri ilə həyata keçirilən məhkəmə-hüquq islahatları məhz bundan irəli gəlmişdir. Bu islahatların nəticəsində 2004-cü ildən başlayaraq respublikamızın məhkəmə sistemi bütün göstəricilər baxımından tamamilə yenilənərək, ən müasir standartlara tam uyğunlaşdırılmışdır. Aparılan islahatlar nəticəsində yeni təsisat - məhkəmə hakimiyyətinin özünüidare orqanı olan Məhkəmə-Hüquq Şurası təşkil olunmuşdur. Hakimlərin ilkin və davamlı tədrisinin təşkili, fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi, iş yerinin dəyişdirilməsi, vəzifədə irəli çəkilməsi, intizam məsuliyyətinə cəlb edilməsi və onların fəaliyyəti ilə bağlı digər məsələlər bu orqanın səlahiyyətinə aid edilmişdir.

Məhkəməyə əlçatanlığın məhkəmə

sisteminin quruluşundan, xüsusilə ixtisaslaşdırılmış və regional məhkəmələrin fəaliyyətindən əhəmiyyətli dərəcədə asılı olduğu nəzərə alınaraq, ölkə başçısı cənab İlham Əliyev tərəfindən məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi ilə bağlı imzalanmış 19 yanvar 2006-cı il və 15 iyul 2010-cu il tarixli fərmanlarla bu sahədə institusional islahatlar davam etdirilmişdir. Bu qərarlar respublikamızın məhkəmə sisteminin müasirləşməsi və təkmilləşdirilməsi prosesində mühüm addımlar olmuşdur.

Məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində ədliyyə və məhkəmə fəaliyyətinin müasirləşdirilməsinə, əhalinin müraciət imkanlarının asanlaşdırılmasına xüsusi diqqət yetirilir, bu məqsədlə müasir infrastruktur yaradılır. Son illər paytaxtda və bölgələrdə müasirliyi ilə fərqlənən və ən son informasiya-kommunikasiya texnologiyaları ilə təchiz olunmuş yeni məhkəmə bina və kompleksləri tikilib istifadəyə verilmişdir.

2019-cu il respublikamızın siyasi və iqtisadi həyatında həqiqətən dərin islahatlar dövrü kimi yadda qaldı. Eyni zamanda ötən il aprelin 3-də dövlət başçısının imzaladığı "Məhkəmə-hüquq sisteminə islahatların dərinləşdirilməsi haqqında" Fərmanla bu islahatlar həm də məhkəmə-hüquq sistemini də əhatə etmişdir. Ötən müddətdə Fərmanın icrası istiqamətində əhəmiyyətli işlərin görülməsi nəticəsində məhkəmə-hüquq sisteminin fəaliyyətində yeni keyfiyyət mərhələsi başlamışdır. Birmənalı şəkildə deyə bilərik ki, həyata keçirilən bütün tədbirlərin nəticəsində məhkəmə-hüquq sisteminin bütün sahələrində fəaliyyət ən müasir tələb və çağırışlara uyğun olaraq təkmilləşdirilir. Nəticə etibarilə bütün bunlar Azərbaycanın daha da inkişafına, modernləşməsinə və vətəndaş məmnunluğuna xidmət edir. Fərmandan irəli gələrək Bakı, Naxçıvan, Gəncə, Sumqayıt, Şirvan və Şəki şəhərlərində inzibati və kommərsiya məhkəmələrinin yaradılması, buna qədər fəaliyyət göstərən Naxçıvan, 1 saylı Bakı, 2 saylı Bakı, Gəncə, Sumqayıt, Şirvan, Şəki inzibati-iqtisadi məhkəmələrinin ləğvi ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi yolunda mütərəqqi addımlardır.

Bütövlükdə, ötən 17 ildə Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə respublikamız daha da inkişaf etmişdir. Bu inkişafa uyğun olaraq dövlətin hüquq sistemi də yenilənmiş, öz fəaliyyətini yeni hüquqi münasibətlərə uyğun olaraq təkmilləşdirmişdir. Ədliyyə sisteminin inkişafı və müstəqil məhkəmə hakimiyyətinin daha da gücləndirilməsi üzrə mühüm addımlar atılmışdır. Qeyd etdiyimiz kimi, məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində əhalinin müraciət imkanlarının asanlaşdırılmasına xüsusi diqqət yetirilmiş, bu məqsədlə müasir infrastruktur yaradılmışdır. O cümlədən yeni nəsil hakim korpusu formalaşdırılmışdır. Bütün bunlar ədalət mühakiməsinin effektiv həyata keçirilməsinə, vətəndaşların məhkəmələrdə müraciət imkanlarının asanlaşdırılmasına, keyfiyyətli xidmətlərin göstərilməsinə öz müsbət təsirini göstərmişdir.

Qarşıda isə torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi ilə əlaqədar olaraq Azərbaycanın hüquq sistemini, o cümlədən məhkəmələri yeni və məsul vəzifələr gözləyir. Əminik ki, məhkəmələr və digər dövlət orqanları bu vəzifələrin öhdəsindən layiqincə və şəərəflə gələcəklər.

Sevinc QULİYEVA,
Abşeron Rayon Məhkəməsinin hakimi.